

Він був ще зовсім молодий віком, — років не більше як двадцяти чотирьох чи п'яти, — і, певне, сидів би на коні мов юнак, недбало й зграбно, якби не був такий по-котячому сторожкий і напружений. Чорні його очі так і нишпорили навкруги, ловлячи кожен найменший порух гілок і галузок, де скакали й пурхали пташки, і видивлялися вперед, скільки сягав погляд, між кущі й дерева, і знов вертались до лісової гущавини обабіч його шляху. Так само пильно він і прислухався, хоч їхав серед цілковитої тиші, порушеної тільки важким дуднінням канонади десь далеко на заході. Вона гула в нього у вухах уже багато годин і хіба тоді збудила б його увагу, коли б затихла. Бо в нього була справа нагальніша. Перед собою, впоперек сідла, він тримав рушницю.

До того напнуто було його нерви, що перепелячий вивід, порснувши несподівано з-перед кінської морди, так його налякав, аж він умить мимовільним рухом припинив коня і підкипув приклад рушниці трохи не до плеча. Тоді, стямившись, осміхнувся збентежено й рушив далі. В такій він був напрузі, так пильнував свого завдання, що не втирав навіть поту з чола, і пекучі краплі заливали йому очі, котились по носі й крапали на луку сідла. Стрічка па його кавалерійському капелюсі промокла від поту. І чалий кінь під ним теж був увесь змокрілий. Стояв безвітрий, спекотний полудень. Навіть пташки та вивірки уникали сонця — ховались у листі, в холодку.

І чоловік, і кінь були обсипані листям, запорошені жовтим квітковим пилком, бо вершник увесь час держався гущини, важачись виїжджати на відкрите місце тільки як уже неминуче. Щоразу, коли малося переїхати випалену сонцем галявину чи безлісу полонину, він спиняв коня й пильно видивлявся. Шлях йому слався усе на північ,

хоча й не навпростець; видно, й те, чого він так пильно виглядав і остерігався, загрожувало з півночі. Він не був боягуз, але його відвага

була тільки відвагою пересічної сучасної людини, і він хотів жити, а не вмерти.

Коров'яча стежка, що збігала на пагорб, завела вершника в такий густий чагарник, що йому довелося злізти з коня й вести його на повіді. Та коли стежка звернула на захід, він покинув її й подався далі на північ хребтом кряжа, поміж густим дубняком.

Хребет той скінчився крутим схилом — таким крутим, що молодик мусив спускатися з нього зигзагами, сковзаючись на опалому листі, перечіпаючись у плутанині витких пагонів і озираючись увесь час на коня, чи не падає той згори на нього. Він умивався потом, від квіtkового пилку йому дерло в горлі, свербіло в носі й ще прикріше хотілося пити. Хоч як він силкувався спускатися чимтихіше, та однаково зчиняв багато шелесту і часто зупинявся, віддихувався гарячим сухим повітрям та прислухався, чи не вчує знизу якої небезпеки.

Схил звів його на рівнину, залісену так густо, що годі було розгледіти, чи далеко вона тягнеться. Ліс там став уже інакший, і було можна знову сісти на коня. Замість корчакуватих гірських дубів там росли на вологій, ситій землі високі рівні дерева з грубими стовбурами й буйними кронами. На гущину він тут натикався рідко, і її легко було обминути, зате раз у раз траплялись, мов у парку, довгі звивисті галявини, де колись паслися череди, поки не розігнала їх війна.

Долиною можна було їхати швидше, і за яких півгодини він спинив коня на узліссі край поля, перед старим воринням. Не подобався йому цей відкритий простір, однак він мусив переїхати через нього до смужки дерев, що позначала собою берег річки. Поле було з чверть милі завширшки, але на саму думку, що треба туди виткнутися, молодика брав острах. Адже в тій смужці лісу над річкою могла таїтися націлена рушниця, і десяток їх, і тисяча.

Двічі він уже наважувався рушити — і двічі зупинявся. Його лякала власна самотність. Відгомін війни, що долітав із заходу, нагадував про тисячі його товаришів, які билися там пліч-о-пліч; а тут була тільки тиша, та він сам, та, може, ще смертоносні кулі з безлічі засідок. Проте зав-

данням його було якраз знайти те, що він так боявся спіткати. Він мав їхати далі й далі, аж поки десь, колись зустрине іншу людину чи інших людей з того боку, посланих, як і він, на розвідку, щоб потім доповісти, як і він, де вони зіткнулися з ворогом.

Передумавши, молодик звернув назад у ліс і трохи проїхав понад полем, а тоді знову визирнув з-між дерев. Цього разу він побачив посеред поля невеличку ферму. Ніяких ознак життя на ній не було помітно. З комина не куріло, на подвір'ї не ходили й не сокотили кури. Кухонні двері стояли наротіж, і він так довго й уперто вдивлявся в чорний отвір, аж здавалося, наче ось-ось у ньому має показатися господиня.

Наважившись, він облизав пилоч та кіптюгу з сухих губів, підібрався всім тілом і виїхав на сліпуче сонце. Ніщо ніде не ворухнулося. Він проминув ферму й наблизився до зеленої стіни дерев та кущів понад річкою. Одна думка стриміла в голові, доводячи до нестями: як уріжеться йому в тіло швидка рушнична куля. Від тої думки він почував себе мізерним і беззахисним і кулився в сідлі, пригинаючись якомога нижче.

Припнувши коня на узліссі, він пройшов ще ярдів зо сто пішки і опинився над річкою. Вузька, футів з двадцять завширшки, тиховода й прохолодна, вона манила до себе, а його прикро мучила спрага. Проте він одразу причаївся за листяною заслоною й став чекати, утупивши очі в таку саму заслону на другому березі. Щоб стерпніше чекалося, він сів на землю, поклавши рушницю на коліна. Минала хвилина по хвилині, і напруга поволі спадала з нього. Нарешті він вирішив, що ніякої небезпеки немає; та щойно зібрався прогорнути кущі й нахилитись до води, очі його завважили якийсь порух у кущах на тому березі.

Може, то була й пташка. Однак він зачекав ще. І знов кущі по той бік зворухнулись, а потім, так несподівано, аж він трохи не скрикнув, листя прогорнулось і з нього виглянуло чоловіче обличчя, вкрите кілька тижнів не голеним рудуватим заростом. Очі були блакитні, широко розставлені, з веселими зморщечками в кутиках, попри втомлений і тривожний вираз цілого обличчя.

Все те він бачив виразно, мов крізь збільшувальне скло, бо ж відстань була не більша, як двадцять футів. І все те він устиг побачити за дуже короткий час — поки підіймав рушницю до плеча. Він прицілювався й знав, що бачить

на мушці людину однаково що мертву. Схибити так зблизька було неможливо.

Проте він не вистрелив. Повільно опустил рушницю й стежив далі. Ось показалася рука з баклажкою, й рудобородий схилився, щоб її наповнити. Забулькотіла в шийці, наливаючись, вода. А потім рука з баклажкою і руда борода зeszли і листя зступилося за ними. Молодик ще довго чекав, а тоді, так і не вгамувавши спраги, скрався назад до коня, повільно переїхав залите сонцем поле і сховався в лісі.

II

Ще один день, жаркий і безвітрий. Серед поля на вирубі покинута ферма — великий будинок, різні прибудови й повітки, садок. З лісу на чалому коні, держачи рушницю через луку сідла, виїхав молодик з меткими чорними очима. Доїхавши до ферми, він полегшено зітхнув. Опровесні тут, певно, відбувся бій. На стоптаній копитами, а тоді засохлій землі скрізь валялись обойми й порожні рушничні гільзи, вже позеленілі. Понад городом було кілька могил зі стовпчиками й табличками. На дубі коло кухонних дверей висіли два чоловічі трупи в пошарпаній, злинялій одежі. Обличчя їхні, спотворені, висхлі, були вже нічим не подібні до

людських. Чалий злякано захріп, минаючи їх, і молодик, укоськавши коня, припнув його трохи віддалеки.

Зайшовши до будинку, він побачив там руїну. Наступаючи на порожні гільзи, він ходив з кімнати до кімнати й розглядався з вікон надвір. Видно, по всіх кімнатах —колись спали покотом вояки, а в одній на підлозі були плями почорнілої крові — там, напевне, лежали поранені.

Він вийшов надвір, завів коня за повітку, а сам подався в садок. Там стояло з десятків яблунь, і гілля на них аж гнулося під вагою спілих яблук. Зриваючи їх і смачно хрупаючи, він понапихав ними ще й кишені. А тоді йому набігла одна думка; він позирнув на сонце, прикинув", скільки має часу на повернення, тоді стяг з себе сорочку, зробив з неї торбу, позав'язувавши рукава, й почав класти яблука туди.

Вже як він ладнався сісти на чалого, кінь раптом нашорошив вуха. Молодик теж прислухався і вловив ледь чут-

ний тупіт підків по м'якій землі. Скравшись до рогу повітки, він обережно визирнув. З другого боку поля, розтяглись рідкою вервечкою, їхало до ферми з десятків верхівців. Вони були вже за яких сотню ярдів, не далі. Підїхавши, вони спинилися, декотрі позсідали з коней, інші лишилися в сідлах — очевидячки, не збирались довго затримуватися. Тоді немовби почали про щось радитися, бо молодик чув, що вони збуджено розмовляють ненависною мовою нападників-чужинців. Час минав, а вони все не могли на щось наважитись. Молодик поставив рушницю в кобур при сідлі, сів на коня й чекав нетерпляче, держачи клунка з яблуками на луці перед собою.

Зачувши за повіткою чимраз ближчу ходу, він так шалено всадив остроги в боки своєму чалому, що кінь з несподіваного болю аж заіржав і рвонувся вперед. За рогом він побачив зайду — зовсім юнака, років дев'ятнадцяти-двадцяти, дарма що в вояцькій уніформі, — і той сахнувся від коня назад. Кінь звернув за ріг, і вершник побачив сполошених

чужинців біля будинку. Деякі зіскакували з коней, інші вже підносили рушницю до плеча. Він погнав коня повз кухонні двері й висхлі трупи, що гойдалися в затінку, і ворогам довелося обігати вслід поза будинком. Лягнув постріл, другий, але він уже мчав уперед, низько пригнувшись у сідлі й однією рукою держачи клунка з яблуками, а другою правуючи конем.

Огорожа була чотири фути заввишки, та він знав свого чалого й з розгону перелетів через неї під безладний ляскіт пострілів. До лісу було ярдів з вісімсот, і чалий швидко покривав ту відстань замашистими стрибками. Стріляли вже всі чужі вояки. Вони перезаряджали рушницю так хутко, що вершник не розрізняв окремих пострілів. Одна куля пробила йому капелюха, та він того й не помітив, хоча завважив, як друга врізалась у яблука. А за мить він аж здригнувся і ще дужче припав до гриви, коли третя куля, пущена занизько, вдарила в камінь між ногами в коня й відлетіла вгору рикошетом, бринячи й гудучи, мов якийсь неймовірний жук чи джміль.

Магазини рушниць порожніли, постріли рідшали і враз затихли зовсім. Молодик підбадьорився. Йому пощастило проскочити цілому крізь такий густий вогонь! Він озирнувся. Так, вони вистріляли магазини. Дехто знову набивав рушницю, інші бігли за будинок — до своїх коней. Двоє вже вискочили верхи з-за рогу й чимдуж помчали навздогін. І в ту мить він побачив, як чоловік із рудуватою бородою — таки той самий! — стає навколішки, підносить рушницю й починає неквапно, старанно цілитись.

Молодик ударив коня острогами, пригнувся якомога нижче і звернув трохи вбік, щоб збити стрільця з прицілу. А пострілу не було. З кожним стрибком коня ліс ближчав. Уже до нього лишалося сотні дві ярдів, а пострілу все не було.

Аж ось він почув його — останнє, що йому судилося почути, бо він був уже мертвий, коли злетів з коня, окреслив дугу в повітрі й гепнувся на землю. Вороги біля будинку побачили, як він упав, як підскочило, вдарившись об землю, його тіло і як пороснули й розкотились довкола

нього червонобокi яблука. I вони зареготали з того несподiваного яблучного вибуху, зареготали й заплескали в долонi, вiтаючи рудобородого з влучним пострілом.